

К Ш И Ш Т О Ф
Б О Х У С

Мертва благить

Роман

Харків
«ФОЛІО»
2024

Пролог

Середа, 10 квітня 1933

Серце билосся, мов божевільне. Відчував, як його обливає холодний піт. Намагався заспокоїти дихання. Марно. Страшенний біль став на заваді. Нестерпний, божевільний, що розривав і вогнем обпікав нутрощі. Майнула думка, що це несправедливо. І що цей біль буде останнім відчуттям, яке він візьме з цього світу. Не молився роками, а тепер раптом відшукав у своїй пам'яті давно забуті рядки Давидового псалма:

*Господи, не карай мене в гніві Своїм,
і не завдавай мені кари в Своїм пересерді,
бо прошили мене стріли Твої,
і рука Твоя тяжко спустилась на мене*...*

Отже, так виглядає ця остання мить, ця остання секунда, яку дає Господь? Постало питання: чим він сам, Зауль Роттенберґ, буде завтра: спогадом, запахом, хмаринкою в небі? Зневажав свою слабкість, але не міг не відчутти полегшення. Нехай це нарешті закінчиться! Кажуть, коли людина помирає, то перед нею проминає все її життя. Зауль Роттенберґ заплющив повіки, але побачив тільки небуття. За частку секунди до пострілу.

* Псалом 37:1—23 подано в перекладі Івана Огієнка (прим. перекладача; посторінкові примітки — авторські, крім тих, де зазначено прим. перекладача).

Розділ I

Вершина гори

1.

Радникові-слідчому в кримінальних справах Кристіанові Абелю спало на думку, що смерть у якомусь сенсі надто переоцінена. Щоправда, це був остаточний досвід, але ж як жахливо повторюваний. Так було й зараз.

Зупинився на порозі кабінету Зауля Роттенберга, і його відразу переповнили асоціації та запахи, які незмінно віщували чийсь кінець. Мертва тиша, солодкий п'яний запах крові, ледь відчутний сморід тіла, з якого витекло життя. Ці відчуття огорнули його коконом переживань і смутку.

У величезному кабінеті ще панувала напівтемрява. Щільні штори надійно стримували світло світанку. Під стінами вимальовувалися обриси бібліотечних полиць і меблів. Крізь зашлони проникав тільки один вузький промінчик сонця. Падав просто на труп, що лежав біля письмового столу. Якби не абсурдність такого порівняння, він сказав би, що ця світлотінь майже так само ідеальна, як на картинах Рембрандта.

Пильно придивлявся до небіжчика. Викривлена голова Зауля Роттенберга лежала на письмовому столі так, наче він сам, підписуючи рахунки, стомлений заснув. Навіть з такої відстані Абель бачив темну діру ротового отвору. Дав знак Зозульці, і той одним рухом смикнув штори. Яскраве сонячне проміння відразу ж вразило його зіниці. Абель замружив очі. Коли через секунду розплющив їх, привида Рембрандта вже не було

в кімнаті. Голова, що лежала нерухомо, тепер виглядала зовсім банально. А тіло було схоже на ляльку з ганчір'я, затиснуту у фотель.

Терпляче дочекався, поки фотограф виконає свою роботу, а потім підійшов до тіла, по дорозі натягуючи рукавички. Супроводжував його поліціант на прізвище Гуртель з VII округу Кріпо* на Шульштрассе, до юрисдикції якого належав Сопот. Він запитально глянув на Абеля, але радник помахом руки зупинив його на місці. Було зрозуміло, що розслідування вестиме головне управління гданського Кріпо, а не хлопці з цього округу. Тим разом це була не крадіжка грошей з корчми, а смерть шанованого й дуже заможного члена сопотського суспільства. Саме тому його сюди й прислали.

Роттенберг був одягнений у темний костюм і сніжно-білу шовкову сорочку. З-під рукавів виднілися бурштинові запонки, оправлені в срібло. Виглядав так, наче збирався на бал у «Казино-готель». Він точно не зробив цього в афекті, подумав поліціант, уважним оком розглядаючи труп. І, мабуть, надавав ваги прощанням. Навіть тим остаточним.

Небіжчик не мав семітської зовнішності. Радше нагадував прусського юнкера з обвітраним і обпаленим сонцем обличчям. Довгі бакенбарди доходили аж до сильно окресленої щелепи. Копиця сивого, настовбурченого волосся обрамлювала його широке чоло, пооране зморшками. Симетрію цього виразного лица псував лише роззявлений, закривавлений ротовий отвір. Абель легко розтулив уста трупа, присвічуючи собі мініатюрним ліхтариком. Як і очікував, середина скидалася на кривавий кратер. Понівечені тканини утворили аморфну

* З 1924 року кримінальна поліція у Вільному Місті Гданську була поділена на округи (Kriminalbezirke). Їх кількість, а отже, й нумерація постійно змінювалася.

темну пульпу зі шматків шкіри, язика та фрагментів зубних протезів. Кривавий зигзаг, що витікав з рота, перш ніж застигнути на підборідді, утворив фіолетову калюжу на письмовому столі. Обережно підняв голову трупа й знайшов вихідний отвір від кулі. Потім клякнув під письмовим столом. Ліва рука мерця лежала на столі. Права безвладно звисала вздовж тіла. Підняв кінцівку й довго розглядав нігті жертви. Швейцарський годинник на руці, золотий «Патек», мав розбите скло. Стрілки зупинилися, показуючи 22:13. На килимі лежав пістолет P08 «Парабелум» калібру 7,65 мм. Поклав зброю в конверт і передав вахмістрові.

— Вистрелив собі в рот? А перед тим написав прощального листа? — Зозулька показав очима на списаний аркуш поштового паперу, що лежав на письмовому столі.

Абель неохоче кивнув головою.

— Думаю, так. Де доктор Мартенс?

— Я вже тут, — з-за дверей почувся задиханий голос лікаря. — Щойно закінчив розтин. Якийсь божевільний зарізав свою дружину тесаком м'ясника. Нирки ми збирали лопатою, панове. А з тим що сталося? — урвав він, зауваживши труп. — Черговий самогубець? Я недавно тям нашого незабутнього бургомістра Лау*. Прокляття! Що відбувається з цим святим містом?

— Максе, я знаю, що ти міг би ще довго розповідати, але візьмися, заради Бога, до роботи, — хрипко перебив його Абель. — Завтра після обіду очікую звіт. Зустрінемося в тебе, в бюро судово-медичної експертизи.

Після вчорашнього вечора в «Гданському Ратскеллері» його потилицю стискав неблаганний вогняний обруч. У роті

* *Erix Lau* — бургомістр Сопота (1919–1923), потім його мер (1923–1930).

пересохло, а серце сильно билосся. Забагато лікеру «Гольдвасер» — золотої води, — а здорового глузду замало. Йому потрібен був спокійний день, а цей, як на зло, віщував самі проблеми.

Тишу раптом порушив бій настінного годинника. Абель уважно прослухав дев'ять ударів годинника й машинально перевірів час на своїй «омезі». Лише тоді він узяв до рук і почав читати листа, що лежав на столі.

Найдорожча Аделле, люба родино, дорогі!

За мить я натисну на курок і цей кошмар закінчиться. Не турбуйтеся про мене. Особливо зараз. Я йду, щоб спокутувати провину і заплатити за гріхи, які тяжіють на моєму сумлінні. Повірте мені, так треба. У мене кров на руках. Це кров доброї, але слабкої людини — Еріха Лау. Його самогубство шокувало мене. Це я винен у цій необов'язковій трагедії. Я спровадив на погану дорогу порядну людину. Знаю, що кожен сам є ковалем своєї долі. Але без моїх грошей він би не піддався спокусі. Вибачте, але деталі я заберу з собою в могилу. Не дам поживитися скандальній пресі. Родина бургомістра вже достатньо натерпілася. Вас також тільки так можу вберегти. Досить сказати, що «Казино-готель» — це наша спільна могила.

Дорогі! Якщо я про щось і шкодую, то не про життя, яке я так бездумно змарнував. Мені шкода Ваших сліз і страждань. Вибачте за ганьбу, яка неминуче чекає на Вас. Принаймні я вбережу Вас від приниження поліційними допитами та судом, до чого раніше чи пізніше дійшло б. Решта — в руках Господа. Аделле, найдорожча, вибач мені!

Шалом алейхем!

Зауль

Абель акуратно склав листа й сховав його в поліційний конверт. Тільки тепер уважніше оглянув кабінет. Здрігнувся від явного здивування. Давно не бачив настільки оригінального інтер'єру. Сопот належав до юрисдикції кримінальної поліції Гданська, і хоч Абель добре знав місто, доти в нього не було нагоди відвідувати величні вілли місцевих патриціїв. Чимало багатіїв, особливо німецьких фабрикантів та єврейських колекціонерів мистецтва, мали свої літні вілли в Сопоті. Та, незважаючи на відмінності, вони були схожі в одному — вміли подбати про свою приватність. І сховати свої скарби від сторонніх очей.

Тож Абель очікував, що кабінет такого відомого колекціонера, як Роттенберг, нагадуватиме печеру Алі-Баби. Тимчасом кімната була якось дивно спустошена. Думав, що застане зі смаком облаштований інтер'єр, наповнений картинами старих майстрів, мейсенською порцеляною та відполірованим до блиску сріблом з Аугсбурга. Однак про багатство власника нагадували тільки перські килими, які тепер приглушували кроки поліціантів, і майстерно різьблений письмовий стіл у стилі буль, який частково закривав труп.

Меблів узагалі було небагато. Майже винятково комоди й серванти з горіхового дерева. Всі в стилі ар-деко. Їхні прості геометричні форми явно контрастували з письмовим столом, вигнуті ніжки якого були вгорі увінчані рослинним орнаментом. Навіть бездонна бібліотека виявляла — наче рідкі, з браком зубів — порожні місця, де чудово виглядали б цінні книги та стародруки. Але найбільше вражали порожні стіни. На них виднілася лише одна велика картина. Абель підійшов ближче. Намальоване соковитими барвами полотно походило, напевно, з періоду італійського Відродження. Про це свідчив типовий ренесансний пейзаж, що виринав з-за спин

постатей, зображених на картині. Одна з них, в античній тозі, малювала метеликів на підрамнику, ніби вирізаному з хмари, що оточувала його. Безсумнівно, це був шедевр. Але тільки один. Мабуть, Зауль Роттенберг зберігав свою знамениту колекцію в іншому місці. Абель подумав, що це дуже ймовірно. Зрештою, не тримають усіх яєць, особливо Фаберже, в одному кошику.

У передпокої, що провадив до кабінету, на нього вже чекала заплакана покоївка. Відчайдушно намагалася опанувати себе, але результати були жалюгідні. Здавалося, що якби не жорсткий накрохмалений чепчик, її розпачливе обличчя розлетілося б на тисячу осколків. Була струнка, з гарними формами, проте мала передчасно постаріле обличчя. Філігранну фігуру облягав темно-синій фартушок, характерний для служниці з багатих домів. Цілком звичайна. Нетиповими були тільки її сережки, ніби занадто гарні, як для такої пересічної вроди. Темні, майже чорні камені, оправлені в старе срібло, мінилися веселковими барвами у світанковому світлі.

— Я радник у кримінальних справах Кристіан Абель. Перш ніж ми почнемо... — поліціант сів навпроти неї за невеликим столиком з мармуровою стільницею. — Можна чашку міцної чорної кави?

— Звичайно ж, пане офіцере, — жінка швидко дала відповідні вказівки.

— Як вас звать і яку посаду ви обіймаєте в Роттенберґів? — Абель вигідно сів у зручному фотелі.

У відповідь почулося гучне зітхання.

— Мене звать Шарлотта Монк. Панна Монк, — ледь зашарілася. — У Роттенберґів я працюю головною покоївкою. Відповідаю за весь персонал.

Зміст

Пролог	5
Розділ I. Вершина гори.	6
Розділ II. Іскорки Ісаака Лурії	73
Розділ III. Жінка з перлиною	135
Розділ IV. Колекція	207
Розділ V. Юпітер і метелики	269
Розділ VI. Я принесу вам голову зрадника	323
Епілог	371
Показчик німецьких назв вулиць та їхніх сучасних відповідників.	373
Примітки	375